

Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie
Academy of Physical Education in Krakow

EWA DYBIŃSKA

***Axiological aspects of physical activity in water environment as seen
by students of selected Cracow universities***

**Aksjologiczne aspekty uprawiania aktywności ruchowej w środowisku wodnym
w opiniach studentów wybranych krakowskich uczelni**

Aksjologia pojmowana jest jako nauka o wartościach. Uprawiana w ramach poszczególnych dyscyplin zajmuje się wartościami (dobra)mi określonego rodzaju: moralnymi, estetycznymi, poznawczymi, ekonomicznymi, religijnymi itp. (Krawczyk 1979). Tak więc kategorią naczelną aksjologii jest kategoria wartości. W kulturze fizycznej problem aksjologii postrzegany jest przez wielu autorów najczęściej w odniesieniu do ciała ludzkiego, rozpatrywanego w kategoriach wartości oraz odpowiadających tym wartościom postaw (Znaniński 1973, Krawczyk 1979, Pałucki 1996). Wymienieni autorzy akcentują potrzebę nieustannej troski o ciało w kontekście takich aspektów jak: zdrowotny, utylitarny, estetyczny, agonistyczny, hedonistyczny oraz społeczno – moralny. Według Garbowskiego (1999) jednym z głównych celów edukacji fizycznej jest kształtowanie postawy prosumatycznej, czyli wdrażania wśród wychowanków pozytywnego stosunku do własnego ciała, a więc przygotowania ich do całościowej troski o ciało, widzianej przez pryzmat zdrowia, sprawności fizycznej i urody. Jednakże, aby działania służące trosce o ciało były celowe i skuteczne powinny się one składać z następujących czynników: po pierwsze - ze zrozumienia przez samego wychowanka powodów troski o ciało (czynnik poznawczy), po drugie - wyrażenia chęci troski o ciało (czynnik emocjonalno – oceniający) oraz po trzecie – świadomego podejmowania decyzji o jej realizacji poprzez regularny udział w aktywności fizycznej (czynnik działaniowy) (Makuła 2003).

Jedną z możliwości, gdzie człowiek może uprawiać aktywność ruchową, będącą kluczem otwierającą drzwi do przestrzeni wartości jest środowisko wodne. Woda zawiera w sobie szereg wartości takich jak: zdrowotne, utylitarne, rekreacyjne, korekcyjno – kompensacyjne, rehabilitacyjne, zabawowe czy przyjemnościowe. Jednakże, aby móc odczuć rozległą przestrzeń wartości zakreślonej relacjami podmiotowo – przedmiotowych człowieka i wody należy dosłownie i w przenośni „zanurzyć się w tej przestrzeni” (Juszkiewicz 1999), co stwarza szerokie możliwości uprawiania ciała.

W związku z powyższym inspiracją do podjęcia niniejszego zagadnienia była próba analizy aksjologicznej środowiska wodnego w kontekście hierarchii wartości, będących wyrazem opinii i postaw osób dostrzegających wartości, które oferuje woda.

Celem przedstawionej pracy było określenie postaw studentek i studentów wybranych krakowskich uczelni wobec środowiska wodnego jako systemu wartości, w kontekście realizacji określonych rodzajów wartości ciała, będących motywem do uprawiania aktywności ruchowej w tym środowisku. Pytania badawcze sformułowano więc następująco:

- W jakim stopniu przyswajanie i doskonalenie umiejętności pływackich badani oceniają przez pryzmat hierarchii aspektów aksjologicznych środowiska wodnego?
- Czy istnieją różnicowania między przedstawicielami wybranych krakowskich uczelni w postrzeganiu aktywności ruchowej w środowisku wodnym, jako jednej z form pielęgnowania, rozwijania i modyfikowania ciała, czyli jego uprawiania?

- Jakie wartości ciała są najważniejszym motywem do podejmowania aktywności ruchowej w środowisku wodnym?

MATERIAŁ I METODA

W celu dokonania analizy problemu jakim była próba analizy aktywności ruchowej w środowisku wodnym w kontekście systemu (hierarchii) wartości przeprowadzono w 2003/2004 wśród młodzieży akademickiej Krakowa badania, z zastosowaniem metody sondażu diagnostycznego. Jako podstawowe narzędzie badawcze wykorzystano kwestionariusz ankiety, który skierowano do studentów objętych obserwacjami. Kwestionariusz został skonstruowany według obowiązujących norm i zasad dotyczących zbierania danych przy pomocy ankiety (Stupnicki 2003) i zawierał 20 pytań o charakterze zarówno otwartym jak i zamkniętym. Zagadnienia zawarte w ankiecie dotyczyły następującej problematyki: - częstotliwości uprawiania przez badanych aktywności ruchowej w wodzie, - opinii o środowisku wodnym jako przestrzeni wartości służącej uprawianiu ciała, - oraz hierarchizacji systemu wartości wynikających z uprawiania aktywności ruchowej w wodzie.

Badaniami ankietowymi objęto 196 studentów - wybranych drogą losową - trzech krakowskich uczelni: Akademii Wychowania Fizycznego, Uniwersytetu Jagiellońskiego i Akademii Górniczo – Hutniczej. Wybór uczelni został dokonany świadomie, bowiem postanowiono zebrać dane w kontekście porównawczym między studentami trzech uczelni różniących się zasadniczo kierunkiem nauczania (AWF – kierunek sportowy, UJ – kierunek humanistyczny, AGH – kierunek ścisły), co mogłoby mieć potencjalny wpływ na ewentualne zróżnicowania postaw badanych względem postrzegania systemu wartości. Badania przeprowadzono jednorazowo w roku akademickim 2003/2004. Respondenci wypełniali ankiety metodą audytoryjną. Obserwacjami objęto grupę liczącą 221 osób, jednak w analizach uwzględniono tylko opinie tych studentek i studentów, którzy deklarowali uprawianie aktywności ruchowej w środowisku wodnym, gdyż był to główny problem zainteresowań autorki. Ostatecznie do analiz zakwalifikowano kwestionariusze 150 osób, po 50 z każdej uczelni AWF, AGH i UJ. Grupę badawczą stanowiło więc 98 studentów i 52 studentki.

Zebrałe wyniki badań ankietowych posegregowano, uporządkowano tematycznie i poddano analizie statystycznej i opisowej. Uzyskane dane przedstawiono w wartościach liczbowych i procentowych. Zależności pomiędzy badanymi zmiennymi obliczono za pomocą współczynników chi – kwadrat dla prób niezależnych.

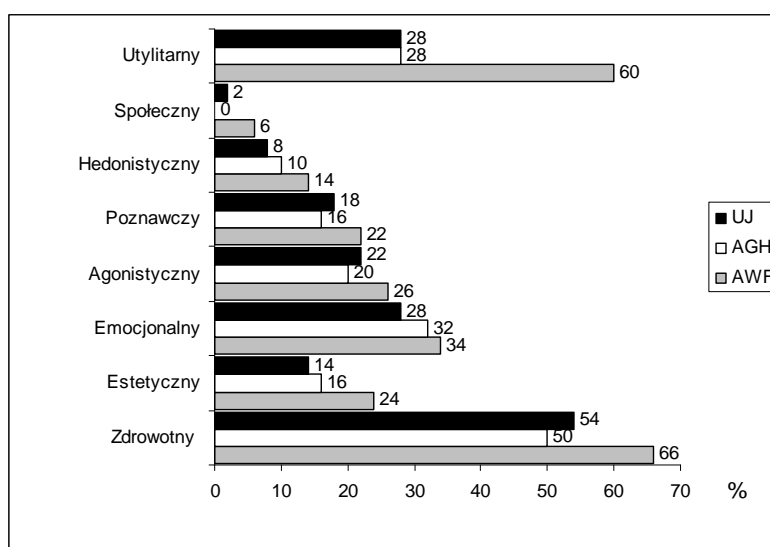
WYNIKI BADAŃ

Wyróżniając aksjologiczne aspekty środowiska wodnego w odniesieniu do wartości ciała kierowano się rodzajami tych wartości sklasyfikowanymi przez Grabowskiego (1999).

Dokonując analizy opinii badanych dotyczących hierarchii wartości środowiska wodnego w kontekście uprawiania ciała (ryc. 1) można stwierdzić, iż respondenci – przedstawiciele trzech badanych grup – wyrazili podobne stanowiska w obserwowanym problemie. Zdecydowanie najwyżej ocenili oni walory zdrowotne wody. W tej kategorii dominowali studenci AWF (66 %), przed słuchaczami UJ (54%) i AGH (50%).

Drugim z kolei aspektem był czynnik użyteczny, który ponownie wśród studentów AWF osiągnął zdecydowanie największą wartość (60%), natomiast wśród reprezentantów pozostałych uczelni uzyskał on po 28%. Kolejnymi aspektami były walory: emocjonalny oraz dalej agonistyczny, które uzyskały częstotliwość wypowiedzi poniżej 35% wśród wszystkich badanych. Pozostałe wartości estetyczne i poznawcze wskazywane były przez studentów badanych grup w granicach od 14 - 25%, natomiast najmniej zauważalny okazał się czynnik społeczny, który nie przekroczył 6% wypowiedzi respondentów (głównie wśród studentów AWF).

Rozpatrując problem badawczy w kontekście różnic pomiędzy słuchaczami trzech branych pod uwagę uczelni, zauważa się, iż na podstawie wyników współczynników chi-kwadrat (tab. 1) nie zaobserwowano zróżnicowań w opiniach respondentów z wyjątkiem aspektu użytecznego, gdzie zdecydowanie dominowali studenci AWF.

* Suma odpowiedzi przekracza 100%, ponieważ badani mogli typować kilka wartości

Rycina 1. Aksjologiczne aspekty uprawiania aktywności ruchowej w środowisku wodnym w opiniach badanych

Tabela 2. Zależności chi – kwadrat między rodzajem wartości a typem uczelni

Rodzaje wartości	chi-kwadrat	df	p
Zdrowotne	2,95	df=2	p=,256
Estetyczne	1,86	df=2	p=,401
Emocjonalne	0,53	df=2	p=,795
Agonistyczne	0,58	df=2	p=,781
Poznawcze	0,67	df=2	p=,752
Hedonistyczne	0,93	df=2	p=,627
Społeczne	3,23	df=2	p=,165
Utylitarne	14,59	df=2	p=,001

Analizując szczegółowo postrzegane przez słuchaczy uwzględnianych trzech typów uczelni wartości środowiska wodnego, na podstawie uzyskanych wyników stwierdzono, iż w aspekcie zdrowotnym najczęściej badani wskazywali na hartowanie ciała (56% AWF, po 40% AGH i UJ), poprawę sylwetki ciała (40% AWF, 32% UJ i 28% AGH), oraz odporność na choroby, które ważniejsze okazały się dla studentów AGH (34%) i UJ (30%) niż przedstawicieli AWF (24%). Walory rehabilitacyjne były z kolei, w hierarchii wartości, wyżej stawiane przez studentów UJ (32%) aniżeli reprezentantów AWF (30%) i AGH (22%). Na aspekt usprawniania ciała (w znaczeniu kształtowanie zdolności motorycznych np. siły czy wytrzymałości) wskazywało poniżej 20% wszystkich badanych.

Wśród walorów utylitarnych najwyżej stawiane przez respondentów były wartości związane ze zdobyciem nowych umiejętności ruchowych gwarantujących bezpieczeństwo oraz możliwość uprawiania sportów wodnych, zwłaszcza wśród studentów AWF (48%), (AGH – 20%, UJ – 18%), oraz wartości rekreacyjne, w rozumieniu czynnego wypoczynku, AWF – 46%, AGH – 20%, UJ – 16%. Aspekt emocjonalny postrzegany był głównie w znaczeniu pokonania lęku przed wodą i zawierał się w granicach od 14 – 20% wypowiedzi wszystkich badanych, oraz zadowolenia z opanowania żywiołu 8 – 12% jak i możliwości przeżycia silnych wrażeń 6 – 10%.

Nieco mniej wypowiedzi dotyczyło wartości agonistycznych środowiska wodnego w uprawianiu ciała rozumianych głównie w kontekście rywalizacji sportowej (14 – 18%), osiągnięcia wyniku sportowego (8 – 12%) oraz przekonania o własnej wartości (4 – 6%).

Na walor estetyczny respondenci wskazywali w jeszcze mniejszym stopniu i bez względu na typ uczelni wymieniali oni takie aspekty jak: osiągnięcie estetycznej sylwetki ciała (6 – 16%), zapobieganie otyłości, poprzez możliwość utraty masy ciała (8 – 12%) i uzyskanie harmonii ruchów ciała (4 – 8%).

Aspekt poznawczy rozumiany był przez respondentów głównie w sensie poznania nowego środowiska (10 – 12%), opanowania odmiennych sposobów lokomocji (8 – 10%) oraz poszerzenia własnych zainteresowań (4 – 6%).

Zdecydowanie najmniejsze znaczenie przypisują badani środowisku wodnemu w sensie społecznym jak: poznanie nowych środowisk, ludzi (np. podczas wspólnego przebywania w wodzie i pływania), możliwość obcowania z nimi czy kontakty towarzyskie (od 2 – 6%).

DYSKUSJA I WNIOSKI

Z przeprowadzonych powyżej analiz wynika, że aktywność fizyczna w środowisku wodnym dla badanej grupy studentek i studentów jest zjawiskiem wielowartościowym, ponieważ może być wiele powodów, dla których warto poprzez tę formę ruchu pielęgnować, rozwijać, modyfikować – słowem uprawiać – ciało.

Biorąc pod uwagę definicję postawy prosumatycznej stwierdzającej, iż zdrowie stanowi wyznacznik działań człowieka na poziomie jego troski o ciało, a sprawność fizyczna i aktywność ruchowa są podstawowymi (choć nie jedynymi) warunkami osiągnięcia pełni zdrowia (Demel 1973, Grabowski 1999), można stwierdzić, że badani studenci w sposób zadawalający postrzegają aktywność ruchową w środowisku wodnym, zarówno przez pryzmat pielęgnacji zdrowia, jak i dostrzegania walorów środowiska w systemie wartości. Przedstawione obserwacje wykazały więc pozytywne postawy młodzieży akademickiej wobec aksjologicznych aspektów uprawiania aktywności ruchowej w wodzie. W porównaniu do wyników badań prowadzonych przez Makułę (2000), dotyczących oceny postaw krakowskich studentów do wartości ciała, w których wykazano m. in. sprzeczność między deklarowaniem troski o własne ciało, a faktyczną realizacją postaw prosumatycznych, można zauważyć, iż ankietowani studenci wyrazili bardziej dojrzałe stanowisko w odniesieniu do postrzegania powodów uprawiania własnego ciała, zwłaszcza w środowisku wodnym.

Podsumowując, szczegółowe analizy przeprowadzonych obserwacji pozwoliły na sformułowanie następujących spostrzeżeń:

- W hierarchii wartości aktywność ruchową w środowisku wodnym, badani zdecydowanie najwyżej oceniają (sytuują), niezależnie od typu uczelni, w kontekście dbałości o zdrowie.
- Opinie o walorach uprawiania aktywności ruchowej w środowisku wodnym, pod kątem troski o zdrowie, sprawność fizyczną i urodę ciała, wyrażane przez reprezentantów trzech uwzględnianych uczelni AWF, AGH i UJ były podobne.
- Typ uczelni nie okazał się więc znaczącym czynnikiem mającym wpływ na hierarchizowanie aksjologicznych wartości środowiska wodnego przez badanych.
- Istotne różnicowania zaznaczyły się jedynie w odniesieniu do użytecznych wartości środowiska wodnego i występowały one pomiędzy studentami AWF a przedstawicielami innych kierunków uczelni.

PIŚMIENNICTWO

- Demel M. 1973. Szkice krytyczne o kulturze fizycznej. Sport i Turystyka. Warszawa.
- Garbowski H. 1999. Teoria fizycznej edukacji. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne. Warszawa.
- Juskiewicz M. 1999. Wartości nauki pływania. (w:) Masowa nauka pływania dzieci i młodzieży. Ogólnopolska Konferencja, Kraków, 11 – 12.06.1999, 51 – 63.
- Krawczyk Z. 1979. Aksjologia sportu. Roczniki Naukowe AWF, Warszawa. Tom XXIV, 5 – 18.
- Makuła W. 2000. Stosunek studentów Krakowa do wartości ciała (prezentacja wyników badań). Studia Humanistyczne, Zeszyty Naukowe AWF, Kraków, 80, 113 – 138.
- Makuła W. 2003. Rola wychowania fizycznego w kształtowaniu u wychowanków całonocnej troski o ciało, (w:) G. Kosiba (red.) Szkice z teorii i metodyki wychowania fizycznego, Podręczniki i Skrypty AWF, Kraków, 20, 13 – 26.
- Pawłucki A. 1996. Pedagogika wartości ciała. AWF, Gdańsk, 69 – 146.

- Stupnicki R. 2003 Analiza i prezentacja danych ankietowych, AWF, Warszawa.
- Znaniecki F. 1973. Socjologia wychowania. t. II. Warszawa. 221 – 363.

STRESZCZENIE

Jedną z możliwości, gdzie człowiek może uprawiać aktywność ruchową, będącą kluczem otwierającą drzwi do przestrzeni wartości jest środowisko wodne. Woda zawiera w sobie szereg wartości takich jak: zdrowotne, utylitarne, rekreacyjne, korekcyjno – kompensacyjne, rehabilitacyjne, zabawowe czy przyjemnościowe. Celem przedstawionej pracy było określenie postaw studentek i studentów wybranych krakowskich uczelni wobec środowiska wodnego jako systemu wartości, w kontekście realizacji określonych rodzajów wartości ciała, będących motywem do uprawiania aktywności ruchowej w tym środowisku. Badania przeprowadzono wśród 150 studentów trzech krakowskich uczelni: AWF, UJ i AGH uprawiających aktywność ruchową w środowisku wodnym. Zastosowano metodę sondażu diagnostycznego a jako podstawowe narzędzie badawcze wykorzystano kwestionariusz ankiety. Zależności pomiędzy badanymi zmiennymi obliczono za pomocą za pomocą współczynników chi – kwadrat dla prób niezależnych. Z przeprowadzonych analiz wynikało, że aktywność fizyczna w środowisku wodnym dla badanej grupy studentek i studentów jest zjawiskiem wielowartościowym, ponieważ może być wiele powodów, dla których warto poprzez tę formę ruchu pielęgnować, rozwijać, modyfikować – słowem uprawiać – ciało.

Badani studenci w sposób zadawalający postrzegają aktywność ruchową w środowisku wodnym zarówno przez pryzmat kształtowania tego rodzaju postaw jak i dostrzegania walorów środowiska w systemie wartości. W hierarchii wartości aktywność ruchową w środowisku wodnym, badani zdecydowanie najwyższej sytuują, niezależnie od typu uczelni, w kontekście dbałości o zdrowie. Typ uczelni nie okazał się znaczącym czynnikiem mającym wpływ na hierarchizowanie aksjologicznych wartości środowiska wodnego.

SUMMARY

Water environment is one of the possibilities of physical activity which is the key opening the doors to the area of values. Water contains in itself several values including health, utilitarian, recreational, correcting and compensating, rehabilitating, game and pleasure ones. The aim of the paper was specify the attitude of students of selected Cracow universities towards water environment seen as the system of values in relation to specific types of body values which motivate students to physical activity in this environment. The research was conducted among 150 students of three Cracow universities: AWF, UJ and AGH who are physically active in water environment. An opinion poll method was used and the questionnaire form was applied as the basic research tool. The dependences were calculated using chi – square coefficients for independent tests. The analyses showed that, for the examined group of students, the physical activity in water environment is a multi-value phenomenon since there may exist many reasons which make the care, development and modification of the body through this form of activity worthwhile.

The examined students see the activity in water environment satisfactorily both through forming such attitudes and perceiving the environment qualities in the value system. Regardless of the university type, the examined place physical activity in water environment at the highest level in the value system, having in mind health care. The type of the university is not a factor which influences the hierarchy of axiological values of water environment.